

Országos Falugazdász Emlékkülés
Szent István Egyetem, Gödöllő
2009. február 27.

A 19. század végén (1896-ban) Darányi Ignác miniszter létrehozta a **gazdasági tudósítók hálózatát**, akik feladata a mezőgazdasági információk összegyűjtése volt, mint pl. a termésbecslés és növényegészségügyi információk gyűjtése. Majd hat állattenyésztési kerületi felügyelőt nevezett ki. Fő feladatuk az volt, hogy a szarvasmarha-, a sertés-, a juh-, a baromfitenyésztés és a tejgazdaság fejlesztéséhez a gazdáknak tanácsot adjanak. 1908-ban a miniszter gazdasági felügyelőséggé szervezte át a kerületi felügyelőséget. A felügyelői rendszernek 1910-ben 31 városban volt székhelye. Munkájukra nagy volt az igény, feladatuk a következő volt:

- az eredményes gazdálkodás feltételeinek tanulmányozása,
- apaállat- beszerzés,
- törzskönyvezés elterjesztése a kisk gazdaságokban,
- legeltetési ügyek,
- gazdatanfolyamok szervezése,
- kártevő- irtás ellenőrzése,
- tagosztásokban szakértői közreműködés,
- aratási és cséplési szerződések felülvizsgálata törvényességi és szociális szempontból.
- 1913-ban már 41 tanácsadó testület működött, mintegy 150 felügyelővel.

A gazdasági tudósítók hálózata mellett 1921-től megalakult a **Magyar Királyi Gazdasági Felügyelői Kar**, 1949-ig működött, 480 fővel.

A vármegyei rendszer alapján szervezett felügyelőségek függetlenek voltak a helyi közigazgatástól, közvetlenül a szakminisztérium irányítása alatt álltak, 5 kerületi (ma úgy mondanánk: regionális) főfelügyelő alá rendelve, a járások szintjéig kiterjesztett felügyelői karról volt szó. Az információgyűjtési feladataikon kívül ők már hatósági jogkörrel is rendelkeztek. Elméletben a gazdálkodóknak folyamatos tanácsadást is kellett nyújtaniuk, de a téli tanfolyamok szervezésén felül erre nem jutott idejük a hatósági feladatok sokrétűsége okán, melyek közül a legfontosabbak a következők voltak:

- a miniszter szakszerű tájékoztatása a terület mezőgazdasági viszonyairól, minden ezzel kapcsolatos folyamat figyelemmel kísérése,
- a földművelésügyi kormányzat gazdaságfejlesztő kezdeményezéseinek sikerre vitele,
- a minisztérium külső szakhivatalaival való közreműködés,
- kisebb mezőgazdasági társulások életének tanulmányozása, megismerése,
- közvetlen kapcsolattartás a községek gazdaközösségeivel,
- a törvények végrehajtásának ellenőrzése,
- javaslattétel a szükséges intézkedések megtételére.

A felügyelők a törvényhatóságok mezőgazdasági ügyeiben szakmai véleményező, javaslattevők. A törvényhatóságok kötelezve voltak a fenti kérdésekben a felügyelők véleményét kikérni.

A járásban egy gazdasági felügyelőre mintegy 50 település jutott, így ebben a rendszerben is jelentkezett az a hiányosság, hogy mind a szakigazgatás, mind az érdekképviselet – a szerteágazó feladatok és a nagy terület miatt – szinte alig ért el az egyéni termelőig. Az

1942. évi XVI. tv., az úgynevezett mezőgazdaság-fejlesztési törvény kívánt ezen segíteni a gazdasági elöljáró intézményének életre hívásával.

A gazdasági Elöljáróság volt az akkori Földművelésügyi Minisztérium alsó fokú szerve, az elöljáró pedig a községek mezőgazdasági szaktanácsadója. Több kisebb településből alakított körzetekben, nagyobb községekben településenként működött egy-egy gazdasági elöljáró. A miniszter nevezte ki őket, és az elöljáró tagja volt a községi képviselőtestületnek. Munkájukat a gazdasági felügyelőség irányította és ellenőrizte. Alkalmazhatóságuk szakképzettséghez, vagy esetenként megfelelő gyakorlathoz volt kötve.

1947-től párhuzamosan létrejött a falugazda (gazdajegyző) intézmény is 190 fővel. A döntően okleveles gazdákból álló hálózat az alapvetően hatósági munkát végző gazdasági felügyelői kar mellett a gazdákkal való folyamatos kapcsolattartást volt hivatott ellátni.

Sajnálatos módon 1949-ben mindkét hálózatot felszámolták. Helyüket a megyei és járási tanácsi mezőgazdasági osztályok vették át.

Nem véletlenül, hiszen 1948-tól már elkezdődtek a szövetkezetek szervezése (szervezetése), de igazából 1956-tól indult be az a szövetkezeti mozgalom, ami 1960-as évek elejére fejeződött be, addigra történt meg a mezőgazdaság szocialista átszervezése, egyúttal az egyéni vállalkozások gyakorlatilag teljes felszámolása, így nem is volt szükség tanácsadó hálózatra.

Az 1970-es években azonban ismét megjelent a háztáji gazdálkodás, ezekkel az egyéni gazdaságokkal ismétellen foglalkozni kellett valamilyen szinten. A szaktanácsolást és integrálást a tsz-ek háztáji agronómusai látták el.

A rendszerváltás kihívásai

A települési önkormányzatok rendszere az 1990. évi XL. törvénnyel (önkormányzati törvény) jött létre. 1990-1991-ig a megyei tanács mezőgazdasági osztályának munkáját a megyei önkormányzat keretein belül látták el.

Azután 1991-ben a Földművelésügyi Minisztérium önálló dekoncentrált megyei szerveként egy Korm. rendelettel létrejöttek a megyei földművelésügyi hivatalok.

A rendszerváltás következményeként 1992-ben elindított kárptótlási, majd részarány-földkiadási folyamat elindította a mezőgazdaság gyökeres átalakulását, a termőföldtulajdonok és termőföldhasználatok elaprózódását. Ennek nyomán tömegesen jelentek meg kisebb üzemek és magángazdálkodók, illetve a korábbi integrációk és kapcsolatok is megbomlottak.

Az akkori politikai vezetés is felismerte, hogy elengedhetetlen feladat a termelők, a vidéken élők szervezésének elősegítése, az információk lefelé áramlásának a biztosítása, a mezőgazdasági információgyűjtés, illetve egyes hatósági jogkörök helyi alkalmazása.

Ez szükségessé tette egy mezőgazdasági szakemberekből álló hálózat, azaz a falugazdász hálózat életre hívását. Ennek létrehozását a következő főbb szempontok indokolták:

- A földhöz jutott gazdák jelentős részének nem volt szakismerete a termeléshez, illetve eszköze sem. A mezőgazdasági nagyüzemek működése azt eredményezte, hogy a dolgozó csak részfeladatokat látott és végzett (nem pedig az egész folyamatot), azaz vetéstől betakarításig, legkevesbé az input anyagok beszerzésétől a termények értékesítéséig.

- A mezőgazdasági vállalkozók helyzetét a tőke, az eszköz és a piac ismeretének hiánya egyaránt jellemezte.
- A termelés ciklikussága fokozta a termelők kiszolgáltatottságát a feldolgozókkal, a kereskedelemmel szemben. Hasonló problémák jelentkeztek a mezőgazdasági hitelhez jutás területén is.
- A piaci kereslet, kínálat, árproblémák mérséklését az agrárpiaci rendtartás hivatott megoldani. Ezen a területen számos fontos intézkedés történt, törvények, intézmények, pénzalapok születtek. Indokolt volt azonban, hogy a rendtartás működéséhez települési szinten megvalósuló tanácsadó hálózat bekapcsolódjon az agrárpiaci információs rendszerbe is. Újabb és újabb piaci információkról és szabályozó rendszerekről (pl. tejkvótáról) kellett tájékoztatást adni.
- A bankok és a mezőgazdasági hitelekért folyamodók között még nem alakultak ki a fejlett országokhoz hasonló szoros, gyakran személyes kapcsolatok, így e folyamatban is szükség volt segítségre.

1993 őszén már az országgyűlés is foglalkozott e kérdésekkel, majd **1994. januárjában a Boross-kormány földművelésügyi minisztere, Szabó János** a kormány elé tett egy előterjesztést, mely a falugazdász hálózat létrehozásának szükségességét elemezte. A falugazdász legfontosabb feladata a segítségnyújtás a tanácsot kérő gazdálkodók problémáinak megoldásához, ezen belül kiemelten:

- a kormányzat ágazati döntéseinek tolmácsolása a gazdálkodók legszélesebb köréhez, különösen a beruházási, fejlesztési, termesztési, tenyésztési támogatások, pályázati rendszerek megismertetése, segítségadás a támogatási kérelmek elkészítésében,
- az ezekhez kapcsolódó véleményezési és ellenőrzési feladatokban való részvétel a földművelésügyi hivatalok irányítása alapján,
- segíteni kellett a gazdák és a mezőgazdasági szaktanácsadói hálózat közötti kapcsolat létrejöttét,
- a feladatok végrehajtásában együttműködés a Magyar Vállalkozási Alapítvánnyal és az Országos Kisvállalkozás Fejlesztési Irodával.

Az előterjesztés szerint munkahelyi feltételekről – mint pl. iroda, telefon – az adott térség önkormányzatai önkéntes alapon gondoskodnának, a földművelésügyi hivatalokkal kötött szerződés alapján.

A szervezés alapegysége a település, és azok elhelyezkedése volt. A kisebb, egymáshoz közel eső településeken közös szakember alkalmazását javasolták. Figyelembe vették azonban, hogy az összevonással a működési költségek növekednek és elvesz a helyismeretből származó előny. A mintegy 3300 településhez 1500 fős hálózat létrehozását indokolták.

A szervezést több lépcsőben javasolták megvalósítani, a pénzügyi keret függvényében:

Első lépésben 1994-re mintegy 700 fős hálózatot tartottak lehetségesnek kialakítani, melynek pénzügyi forrása a Földművelésügyi Minisztériumnál a Mezőgazdasági Fejlesztési Alap szaktanácsadására fordítható része, amely a falugazdász naprakész tájékoztatását és rendszeres képzését is szolgálja. A felmerülő egyéb kiadások fedezetére pedig a Költségvetés Általános Tartaléka nyújtott fedezetet.

A falugazdász hálózatról szóló 2003/1994. (I.17.) Kormányhatározat alapján **1994. március 1-jén kezdte meg működését a magyarországi falugazdász hálózat**, amelyet a megyei földművelésügyi hivatalok működtettek. 768 fővel indult a szervezet, tagjai vállalkozói szerződéssel látták el munkájukat. Feladataikat az önkormányzatokkal együttműködve kellett ellátniuk, megbízatásuk célja a mezőgazdasági termelők segítése és információval való ellátása volt. A gyakorlatban segítettek az APEH-nél igényelhető területalapú és gázolaj támogatások kitöltésében, előadásokat szerveztek helyi szinten a vetőmaghasználatról és növényvédelemről, segítettek az akkor alakuló terméktanácsoknak (ilyen volt pl. juh terméktanács), de még gyümölcsfa csemete kiosztásban is részt vettek. Hatósági munkát még nem végeztek, a hatósági igazolásokat a földművelésügyi hivatal köztisztviselő munkatársai adták ki.

A Boross-kormány után **1994-től következett a Horn-kormány, Lakos László** minisztersége. 1995. július 1-től az addigi falugazdász hálózat tulajdonképpen átkerült feladataival és természetesen a finanszírozásával együtt a területi Agrárkamarákhoz. Az 1996. évi költségvetésről szóló tv. pedig már eleve a Magyar Agrárkamara gazdajegyzői hálózatának támogatásáról rendelkezett.

Az Agrárkamara alkalmazásában állt 572 fő gazdajegyző, akiknek 1998-ban közigazgatási alapvizsgát is kellett tenniük. A hálózat feladatai hasonlóak voltak a falugazdászokéhoz, de részt vettek pl. a víztársulatok szervezésében és részarány-földkiadásban is.

1997. január 1-től már hatósági feladatot is elláttak a gazdajegyzők: az őstermelői igazolványok kiadását végezték.

1998, Orbán-kormány: Torgyán József minisztersége alatt a falugazdász hálózat ismét a földművelésügyi hivatalok hatáskörébe utalta a falugazdász hálózat működtetését. Ezzel egyidejűleg a gazdajegyzői hálózat támogatása megszűnt és emiatt mintegy 500 fővel csökkent a gazdajegyzők száma.

1998. decemberében pályázat útján meghirdették a falugazdász munkaköröket, így mintegy 650 fő felvételére került sor 1999. január 1-től, ebből 450 fő köztisztviselő, 110 fő szerződéses vállalkozó és 90 fő megbízásos munkavállaló volt.

1999. év folyamán kialakították a falugazdászok működési területét. A személyi és tárgyi munkafeltételeket a megyei hivatalok biztosították. A fogadóórák megtartásához szükséges helyiségek döntő részben az önkormányzatok, művelődési házak, faluházak, teleházak, könyvtárak, szövetkezetek, illetve mezőgazdasági kft-k, rt-k épületeiben voltak. Fő célkitűzés volt a minimum heti egyszeri településszintű ügyfélfogadás megvalósítása.

Második lépcsőben megtörtént a megyén belüli falugazdász területközpontok kialakítása és felszerelése. A területi központok száma megyénként változó volt, összesen 133 területközpont került kialakításra, gyakorlatilag a korábbi járásközpontokban.

2000. augusztustól 985 fő, ebből 605 fő köztisztviselő, 251 fő szerződéses vállalkozó és 129 fő megbízásos, míg 2001-ben 1146 fő, ebből 758 fő köztisztviselő, 388 fő szerződéses vállalkozó falugazdász teljesített szolgálatot a rendszerben.

Újabb kormányváltás: **2002. Medgyessy-kormány, Német Imre** minisztersége: a létszám 1086 főre csökken, ebből 713 fő köztisztviselő, 373 fő szerződéses vállalkozó, majd 2004. márciusától már csak 650 fő köztisztviselő, hiszen leépítések voltak 2003. szeptemberében és decemberében, valamint 2004. márciusában.

Az FM hivatalokhoz visszaszervezett falugazdász hálózat feladatai 2004-ig:

- 1999. év folyamán az egységes gazdaregisztráció végrehajtása, illetve utána évenkénti frissítése.
- Az őstermelői igazolvány kiadása/bevonása, azokról nyilvántartás vezetése és jelentése az APEH felé.
- A területalapú támogatási kérelmek befogadása, feldolgozása, igazolás kiadása.
- Gázolaj jövedéki adó visszaigénylése esetén igazolás kiállítása, segítségnyújtás a kérelmek kitöltéséhez
- Az elemi károk (ár- és belvív, jég, vihar stb.) felmérése, valamint az ehhez kapcsolódó nyilvántartások vezetése, helyszíni ellenőrzése, hatósági bizonyítvány kiállítása.
- Termésbecsléssel, állapotminősítéssel, összefüggő feladatok illetve az FVM által elrendelt statisztikai adatgyűjtések.
- Folyamatos tájékoztatás a gazdálkodók részére a kormányzati döntésekről, támogatási lehetőségekről, illetve a Minisztérium tájékoztatása a helyi szinten felmerülő kérdésekről.
- Az aktuális agrártámogatási célokkal kapcsolatosan általános tájékoztatás a kedvezményezettek részére, technikai segítségnyújtás a nyomtatványok, kérelmek beszerzésében és kitöltésében
- Kapcsolattartás önkormányzatokkal, társhatóságokkal és más gazdálkodói szervezetekkel, valamint
- Gazdafórumok, tájékoztatók megszervezése, előadások tartása, különös tekintettel az Uniós csatlakozás kihívásaira

A falugazdász hálózat feladatai 2004 után:

Az uniós csatlakozást megelőző időszak feladatai túlnyomó részt megmaradtak napjainkig, kivéve a gazdaregisztrációt és a területalapú támogatás nyilvántartását, ellenőrzését, amelyek átkerültek a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalhoz.

A csatlakozás óta újabb, delegált, az Uniós támogatásokhoz kötődő feladatok elvégzésével bízták meg a falugazdász hálózatot:

- A közösségi (SAPS) és az azt kiegészítő nemzeti (TOP-UP) területalapú, valamint az állattenyésztési támogatási kérelemcsomagok eljuttatása a termelőkhez, ezek kitöltésével kapcsolatos segítségnyújtás, előzetes formai ellenőrzés, esetleges hiánypótlásokban való közreműködés. 2007. évtől kiemelkedő feladat volt a területalapú kérelmek elektronikus kitöltése és beadása. 2008-ban már a helyszíni ellenőrzésben is részt vettek a falugazdászok.
- A nemzeti támogatások, valamint – az MVH által adott megbízások alapján – a területalapú és állattenyésztési, továbbá a gabonaintervenció és NVT-s támogatási jogcímek helyszíni ellenőrzése.

Az 1054/2006. Korm. határozat rendelkezett - egyebek mellett - egyes agrárintézmények összevonásáról. Ennek megfelelően **Gráf József** miniszter úr a 274/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet alapján **megalakította 2007. január elsejével**, átszervezéssel, a 11 féle, 66 korábbi önálló jogi személyiségű intézmény megszüntetését követően, jogutódként az új, egységes agrárigazgatási szervezet, a **Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivaltal**. Az új hivatal célként tűzte ki a hatékonyabb, az MgSzH többi hatóságával közös ügyfélszolgálati rendszer kialakítását, ahol az ügyfelek egyablakos ügyintézővel találkozhatnak.

Az MgSzH általános jogutódként átvette többek között a megyei földművelésügyi hivatalok - így a falugazdász hálózat – feladatait is. A falugazdász hálózat szakmai felügyeletét az MgSzH természeti és genetikai erőforrásokért felelős elnökhelyettesége alatt a Földművelésügyi Igazgatóság látja el. Az MgSzH 19 megyei szervezetén belül a földművelésügyi igazgatóságok termelési és ügyfélszolgálati osztályán jelenleg is 650 falugazdász dolgozik, 143 területközponthoz sorolva.

Gráf József miniszter úr volt az, aki határozottan kiállt a falugazdász hálózat 650 fős létszáma mellett 2007-ben, és nem történt meg az egyébként betervezett további 300 fős létszámleépítés.

2007-2008. év során folyamatosan fejlesztésre került a területközpontok telekommunikációs hálózata és informatikai eszközállománya, ezáltal biztosítottá váltak az egyes termelői támogatások elektronikus kérelemkitöltése, benyújtása.

2008. őszén felülvizsgálatra került a települési ügyfélszolgálati rendszer, az önkormányzatok lehetőségeihez és igényeihez igazodó, az eddigieknél még magasabb színvonalú és hatékonyabb feladatvégzés javára.

Az együttműködés érdekében megkeresésre került az ország összes települési önkormányzata. A visszajelzések alapján az önkormányzatok 95%-a továbbra is igényt tart a település vonatkozásában a falugazdász ügyfélszolgálatra, és biztosította a szélessávú internet elérhetőséget és a megfelelő infrastruktúrával felszerelt irodahelyiséget.

2008. óta a falugazdász hálózat a Nemzeti Vidéki Hálózatnak is a részét képezi.

Lajkó Ákos
MgSzH
természeti és genetikai erőforrásokért
felelős elnökhelyettes